

Stanisław Kmiecik

**REALIZACJA PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH
W OBIEKTACH PRAWNIE CHRONIONYCH
NA TERENIE RDLP SZCZECIN**

**Realization of scientific-experimental work in objects protected
by law on the terrain of the Regional Public Forest Directorate
in Szczecin**

A b s t r a c t

The Regional Public Forest Directorate in Szczecin has within it's domain 655 400 ha of forested area. 26,5% of this is protected forest, 73,2% is economic forest and 0,3% sits on reserves. 51 reserves comprising 2 025 ha have also been established adjoining this terrain. Botnical and ornithological studies are conducted in the reseves. The registration of rare birds is conducted throughout the entire area and is at the disposal of the Forestry Ministry for protection ofstands. Foresters aren't always informed of the results of scientific work conducted on their terrain.

KEY WORDS: scientific research, nature reserves, Szczecin Forest District, forestry.

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinie jest jedną z 17 dyrekcji, obejmująca swym zasięgiem lasy i grunty leśne Pomorza Zachodniego o łącznej powierzchni 665.400 ha, w tym powierzchni leśnej 611.190 ha. Są one położone na terenie 4 województw, w tym szczecińskie — 268.607 ha (40,4% ogólnej powierzchni) i gorzowskie — 394.061 ha (59,1% pow.). Pozostałe 0,4% powierzchni leży w granicach województwa koszalińskiego i zielonogórskiego.

Zgodnie z regionalizacją przyrodniczo-leśną Mroczkiewicza-Tramplera lasy RDLP zostały zaliczone do dwóch krain oraz ośmiu dzielnic:

— I K r a i n a (B a ł t y c k a) — Wysp Bałtyckich, Pasa Nadmorskiego, Niziny Szczecińskiej, Pobrzeża Słowińsko-Kaszubskiego, Pojezierza Wałecko-Myśliborskiego,

— II Kraina (Wielkopolsko-Pomorska) — Pojezierza Lubuskiego, Borów Nadnoteckich, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej.

Charakterystyczną cechą lasów szczecińsko-gorzowskich jest ich występowanie w postaci dużych zwartych kompleksów leśnych ukształtowanych na przestrzeni wieków procesem ekonomiczno-historycznym. Można tutaj wyróżnić, licząc od północy:

- Lasy Wolińskie o pow. ok. 14.500 ha,
- Puszcę Wkrzańską o pow. ok. 25.000 ha,
- Puszcę Goleniowską o pow. ok. 80.000 ha,
- Puszcę Bukową o pow. ok. 78.000 ha,
- Puszcę Piaskową o pow. ok. 30.000 ha,
- Puszcę Barlinecką o pow. ok. 12.000 ha,
- Puszcę Notecką o pow. ok. 49.000 ha,
- Puszcę Lubuską o pow. ok. 110.000 ha.

Dominującym gatunkiem w drzewostanach w/w kompleksów leśnych, za wyjątkiem Puszczy Bukowej, jest sosna zajmująca jako gatunek panujący 79,2% powierzchni leśnej. Udział ten odpowiada udziałowi siedlisk borowych w powierzchni gruntów leśnych wynoszący 79,5%; siedliska lasowe zajmują 16,4%, a olesy 4,1% powierzchni.

Z pozostałych gatunków lasotwórczych buk zajmuje 4,2%, dąb — 4,4%, a brzoza i olsza po 4,9% powierzchni.

Trudno więc zgodzić się z obiegowo prezentowanym poglądem o pinetyzacji fitocenoz leśnych w sytuacji, kiedy nie występuje różnica pomiędzy składem gatunkowym drzewostanów, a udziałem siedlisk leśnych. Ponadto należy uwzględnić fakt wprowadzania upraw leśnych na grunty porolne, stanowią one aktualnie 18% powierzchni leśnej RDLP.

Wydaje się jednak za uzasadnione, w dobie obecnych radykalnych przekształceń środowiska przyrodniczego, wywołanego wpływem czynników abiotycznych oraz wtórnym wpływem czynników biotycznych, wprowadzanie w coraz szerszym zakresie do składu upraw leśnych oraz drugiego piętra w jednogatunkowych drzewostanach sosnowych gatunków liściastych, ta-

kich jak: grab, lipa drobnolistna, klon, jawor, buk, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, pamiętając oczywiście o wymaganiach ekologicznych poszczególnych gatunków.

Przeciętny wiek drzewostanów wynosi 50 lat, przy przeciętnym wieku w Lasach Państwowych 54 lata. Spośród poszczególnych gatunków najwyższym wiekiem charakteryzuje się buk — 83 lata, następnie dąb 72 lata i grab 62 lata, przeciętny wiek sosny wynosi 48 lat. Decydujący wpływ na istniejący wiek drzewostanów wywarł znaczny rozmiar zalesień gruntów rolnych w okresie powojennym. Drzewostany w wieku do 40 lat stanowią 45% powierzchni wszystkich drzewostanów, a w wieku powyżej 80 lat — 19%.

Ze względu na spełniane funkcje lasy ochronne zostały wyznaczone na powierzchni stanowiącej 26,5% pow. leśnej; rezerwaty przyrody zajmują 0,3%, a lasy gospodarcze — 73,2% pow. leśnej. Tak duże i zwarte kompleksy leśne z natury rzeczy są również interesujące pod względem przyrodniczym, są one miejscem występowania szeregu rzadkich i cennych gatunków roślin i zwierząt, mających niejednokrotnie tutaj wyłącznie swoje miejsce występowania. Podobnie równie cenne są określone fitocenozy leśne, w wielu przypadkach ograniczonych swoim położeniem do Pomorza Zachodniego.

Wynikiem przeprowadzonego dotychczas rozpoznania istniejących wartości przyrodniczych i krajobrazowych oraz podjętych decyzji formalno-prawnych, na terenach leśnych RDLP zostało utworzonych 51 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 2.025 ha.

Zestawienie istniejących rezerwatów przyrody w układzie poszczególnych województw oraz rodzaju ochrony przedstawia poniższa tabela 1.

Rozpoznanie naukowe poszczególnych obiektów przyrodniczych, zakończone opracowaniem dokumentacji przyrodniczej uzasadniającej utworzenie rezerwatu przyrody, prowadzone było zasadniczo przez dwa ośrodki naukowe: szczeciński i poznańsko-gorzowski. Wynika to zarówno z położenia obu ośro-

ków, jak również osobistych zainteresowań poszczególnych pracowników naukowych np. rezerwaty torfowiskowe oraz florystycznych występują bardzo często zespoły olesu *Carici elonga-*

Lp.	Rodzaj rezerwatu	Woj. szczecińskie ilość/pow. w ha	Woj. gorzowskie ilość/pow. w ha	Ogółem ilość/pow. w ha
1.	Florystyczne	8/235,37	3/ 40,84	11/276,21
2.	Leśne	10/534,67	10/426,44	20/961,11
3.	Faunistyczne	3/294,84	8/256,94	11/551,78
4.	Torfowiskowe	4/ 87,46	3/ 65,83	7/153,29
5.	Krajobrazowe	2/ 82,89	—	2/ 82,89
R a z e m		27/1235,23	24/790,05	51/2025,28

Jak widać z powyższego zestawienia, zdecydowanie przeważają leśne rezerwaty przyrody chroniące określone zespoły leśnej roślinności, z których najliczniej reprezentowany jest zespół buczyny pomorskiej *Melico-Fagetum* z licznymi jej podzespołami i wariantami oraz, po raz pierwszy opisany w Polsce na Pomorzu Zachodnim, zespół buczyny źródłiskowej *Mercuriali Fagetum*.

W wielu rezerwatach przyrody zarówno leśnych, jak i florystycznych występują bardzo często zespoły olesu *Carici elongatae-Alnetum* z wieloma roślinami podlegającymi ochronie gatunkowej i będących jednocześnie przedmiotem ochrony rezerwatowej: woskownicy europejskiej *Myrica gale*, wiciokrzewu pomorskiego *Lonicera periclymenum* i długosza królewskiego *Osmunda regalis*.

Przedmiotem rozpoznania istniejących wartości przyrodniczych były również tereny rolne i leśne, które następnie znalazły się w granicach parków krajobrazowych. W 5 tego typu obiektów położonych w granicach Regionalnej Dyrekcji LP lasy stanowią od 50% do 90% powierzchni parków, tylko w Parku Krajobrazowym Doliny Dolnej Odry las zajmuje minimalną powierzchnię (2%). O ile tereny leśne wchodzące w skład rezerwatów przyrody oraz parków krajobrazowych są przed-

miotem dokładnego rozpoznania na etapie ich tworzenia, po objęciu ich prawną ochroną z reguły maleje zainteresowanie nimi. Pozytywnym tutaj przykładem jest praca „Rezerwat przyrody „Bielinek” — synteza stanu oraz potrzeby ochrony” (A. Zajac, M. Ciaciura, M. Zajac, M. Leda, 1983 r.), wykonana wprawdzie dopiero po 25 latach od momentu utworzenia rezerwatu, która nie tylko w sposób kompleksowy charakteryzuje zbiorowiska roślinności rezerwatu ale również określa rodzaj zabiegów niezbędnych dla utrzymania istniejących wartości przyrodniczych.

Rezerwaty leśne, florystyczne i torfowiskowe są najczęściej przedmiotem badań, ale przede wszystkim szaty roślinnej. Wynika to z osobistych zainteresowań poszczególnych pracowników naukowych nauk przyrodniczych lub stosownych zleceń Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody lub Dyrektorów Zarządów Parków Krajobrazowych.

Awifaunę rezerwatów przyrody Puszczy Bukowej w Nadleśnictwie Gryfino na przykładzie wybranych gatunków badał D. Wysocki z Uniwersytetu Szczecińskiego. Lasy nadleśnictwa Dobrzany i Łobez w granicach Ińskiego Parku Krajobrazowego były przebadane pod kątem awifauny i teriofauny przez zespół prof. dr W. Górskiego. Entomofauny wybranych gatunków chrząszczy z nadrodziny sprężyków w rezerwach Puszczy Bukowej była przedmiotem badań L. Buchholza z Akademii Rolniczej w Poznaniu. Jako dobry należy ocenić stan rozpoznania populacji ptaków objętych ochroną gatunkową na podstawie rozporządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie wprowadzenia gatunkowej ochrony zwierząt.

Przedstawiony tutaj zakres prac stanowi niewątpliwie tylko pewną część prowadzonych badań naukowych. Znaczna część osób realizujących swój program badawczy wbrew istniejącym uwarunkowaniom prawnym wynikającym z ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach oraz ogólnie przyjętym zasadom współpracy, nie kontaktuje się z właściwymi zarządcami terenów leśnych. Tym samym możliwość określenia pełnego aktualnego

stanu badań ulega znacznemu ograniczeniu. Powoduje to tym samym określone konsekwencje. Sprawia, że leśnicy odpowiedzialni za stan ochrony poszczególnych obiektów przyrodniczych nie mają możliwości uzyskania informacji o aktualnym stanie obiektu oraz ewentualnych wskazówek, co do dalszego sposobu postępowania.

Również zapoznanie się z publikacjami prezentującymi wyniki prowadzonych prac jest mocno ograniczone zwłaszcza w sytuacji, kiedy nie jest znane nazwisko jej autora oraz miejsce opublikowania. Praktycznie zrezygnowano z przekazywania tekstu niniejszych prac zarządcy terenu, na którym były one prowadzone, lub wskazania miejsca jej opublikowania. Jedyń- nie niektórzy naukowcy nauk leśnych pamiętają o tym, trzeba obiektywnie przyznać, dobrym zwyczajem.

Traktowanie w szerokim zakresie istniejących zasobów przyrodniczych jako warsztatu badawczego pozwala na uzyskanie wielu informacji cennych zarówno dla świata nauki, jak i praktyki leśnej. Leśnicy, czynnie kształtujący środowisko przyrodnicze, są szczególnie zainteresowani prowadzeniem systematycznych prac naukowo-badawczych oraz uzyskiwaniem racjonalnych wniosków. Widzą też potrzebę uwzględnienia w problematyce badawczej tematów dotychczas na ogół nie poruszanych. Dotyczy to zarówno ujemnego oddziaływania przemysłowych zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, antropopresji, jak i wpływu przyjętego systemu ochrony na stan zachowania chronionych wartości przyrodniczych.

Lansowane coraz częściej koncepcje obejmowania różnymi formami ochrony nowych obszarów winny uwzględniać również w szerszym zakresie rolę człowieka w procesie czynnego „renaturalizowania” przekształconych zasobów naszej przyrody.

Adres autora:

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych
ul. Odrowąża 1
Szczecin